

“Azərbaycan və Şərqi Anadoluda türk-müsəlman əhaliyə qarşı soyqırımları (1914-1920-ci illər)” III Beynəlxalq konfrans iştirakçıları dünyanın elm ictimaiyyətinə müraciət qəbul etmişlər

“Azərbaycan və Şərqi Anadoluda türk-müsəlman əhaliyə qarşı soyqırımları (1914-1920-ci illər)” mövzusunda həsr olunmuş III Beynəlxalq elmi konfrans təkcə Azərbaycanın elmi həyatı üçün deyil, eyni taleyi yaşamış bir çox dünya xalqlarının tarixi taleyi üçün də önəmli hadisədir. Konfransda Azərbaycan, Türkiyə, Rusiya (Moskva, Tatarıstan, Şimali Qafqazın bir sıra respublikaları), Gürcüstan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Almaniya, Polşa, Albaniya və digər ölkələrdən olan tarixçi alimlər XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan və digər türk-müsəlman xalqlarının tarixində qanlı iz qoymuş hadisələri müzakirə etmişlər. Tarixçi-alimlər Azərbaycan, Türkiyə, Rusiya, Gürcüstan, Özbəkistan, Böyük Britaniya, Fransa, Almaniya, İtaliya və digər ölkələrin arxivlərində aşkar edilmiş arxiv sənədləri əsasında sübut etmişlər ki, 1914-1920-ci illərdə erməni millətçiləri tərəfindən Şimali Azərbaycanın Bakı, Şamaxı, Quba, Qarabağ, Zəngəzur, İrəvan, Naxçıvan, Cənubi Azərbaycanın Urmiya, Salmas, Xoy, Qaradağ, Təbriz bölgələrində, Şərqi Anadoluda, Türküstanda, Şimali Qafqazda və Volqaboyunda türk-müsəlmanlara qarşı soyqırımı törədilmiş, on minlərlə dinc türk-müsəlman əhali və digər millətlərin nümayəndələri, o cümlədən günahsız körpələr, qadınlar və yaşlı insanlar etnik mənsubiyyətinə görə qətlə yetirilmişlər. Konfransda beynəlxalq elm ictimaiyyətinə müraciət qəbul olunmuşdur. Müraciətdə deyilir:

“Bəşəriyyətə qarşı tarixdə görünməmiş bu dəhşətli cinayət bolşevik-daşnak qüvvələri tərəfindən təşkil edilmiş və həyata keçirilmişdir. Erməni silahlı birləşmələri tərəfindən həyata keçirilən soyqırımı cinayətləri 1918-ci il mayın 29-da tarixi Azərbaycan torpaqlarında - İrəvan şəhəri və onun ətrafında yaradılan Ermənistan (Ararat) Respublikası tərəfindən davam etdirilmişdir. Azərbaycanlıların soyqırımını öz dövlət siyasətinə çevirən Ermənistan (Ararat) Respublikası Azərbaycan xalqına qarşı soyqırımlarını həyata keçirərkən nizami silahlı qüvvələrdən geniş istifadə etmişdir.

Türk-müsəlman xalqlarına qarşı soyqırımı cinayəti sonrakı dövrlərdə də davam etdirilmişdir. Azərbaycana qarşı yönəlmiş erməni təcavüzünün növbəti mərhələsi keçən əsrin 80-ci illərinin sonlarından başlayaraq həyata keçirilən növbəti etnik təmizləmə ilə nəticələnmişdir. Ermənistan Respublikasının ərazisindən - tarixi Azərbaycan torpaqları olan İrəvan və Zəngəzurdan bu torpaqların əzəli sahibləri olan 200 min azərbaycanlı qovulmuşdur. Nəticədə bu tarixi Azərbaycan torpaqlarında - İrəvan və Zəngəzur-

da bu gün bir nəfər də olsun azərbaycanlı qalmamışdır. Bundan əlavə, Ermənistan Respublikasının silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmiş Azərbaycan torpaqları - Dağlıq Qarabağ və onun ətrafındakı 7 rayondan bir milyondan çox azərbaycanlı öz doğma torpaqlarından zorla qovularaq qaçqın və məcburi köçkünə çevrilmişlər.

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalıda azərbaycanlı əhalisinin soyqırımı bəşəriyyətə qarşı törədilmiş ən dəhşətli cinayət idi. Erməni işğalçıları tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş bu soyqırımı tarixin müxtəlif dövrlərində Asiya, Afrika, Amerika, bundan başqa Türküstan, Qafqaz, Volqaboyu, Balkan xalqlarına qarşı törədilmiş analoji cinayətlərlə bir sırada durur. Ermənistan nəinki Azərbaycana, eyni zamanda Gürcüstan və Türkiyəyə qarşı da ərazi iddiaları irəli sürür.

Biz təəssüf hissi ilə qeyd edirik ki, dünya ictimaiyyəti, nüfuzlu siyasi dairələr erməni təcavüzünün qarşısını almaq çağırışlarına biganə qalır, hətta mötəbər beynəlxalq təşkilatların qəbul etdiyi qərar və qətnamələri inkar edirlər.

VII Humanitar forumun ərəfəsində keçirilən “Azərbaycan və Şərqi Anadoluda türk-müsəlman əhaliyə qarşı soyqırımları (1914-1920-ci illər)” adlı III Beynəlxalq konfrans Azərbaycan cəmiyyətinin bütün xalqlarla dinc yanaşı yaşamaq iradəsini, sülh və həmrəyliyə çağırışını nümayiş etdirir.

“Azərbaycan və Şərqi Anadoluda türk-müsəlman əhaliyə qarşı soyqırımları (1914-1920-ci illər)” adlı III Beynəlxalq konfransın iştirakçıları əmindilər ki, bu siyasətin, eləcə də Ermənistanın beynəlxalq havadarlarının onun işğalçılıq ambisiyalarına rəvac vermələrinin heç bir tarixi mənavi və hüquqi əsasları yoxdur.

Konfransımızın keçirilməsi ərəfəsində Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən bütün cəbhəboyu Azərbaycan torpaqları növbəti dəfə təxribatlara məruz qalmışdır. Bu təxribatçı həmlələri Azərbaycan Ordusu rəşadətə dəf etmişdir. Azərbaycan sülh naminə xoş məram nümayiş etdirərək növbəti dəfə atəşkəs təşəbbüsü ilə çıxış etmişdir. Biz yekdilliklə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunmasına dair Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləyirik. Özünün ərazi suverenliyinin, torpaq bütövlüyünün bərpa olunması Azərbaycan xalqının haqqıdır, ədalətli mübarizəsidir. Biz bu ədalətli mübarizəni yekdilliklə dəstəkləyirik.

Biz, beynəlxalq konfransın iştirakçıları, bütün beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini erməni işğalçılarının cinayətlərini sübut edən faktlara yönəldərək Ermənistanın işğalçılıq siyasətinə son qoyulmasına dəstək olmağa çağırırıq! Tarixi ədalətin bərpası naminə ermənilərin soyqırımına məruz qalmış Azərbaycan və digər xalqlara qarşı tarixin qanlı səhifələrinin təkrarlanmaması üçün beynəlxalq aləm qəti addımlar atmalıdır. Bu, regionda və bütün dünyada sabitlik və təhlükəsizlik naminə bütün dünya ictimaiyyətinin marağındadır!

Biz, alimlər, cəmiyyətin tərəqqipərvər qüvvələri, böyük dövlətlərin, eyni zamanda Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və digər nüfuzlu beynəlxalq qurumların “idarəolunan kaos”, ikili standartlar siyasətini mühakimə

etməyə çağırırıq. Dünya nizamı pozulmamalıdır. Beynəlxalq hüquqa müvafiq olaraq qəbul edilmiş BMT-nin bütün qətnamələri yerinə yetirilməlidir və bu, digər qüvvələrin maraqlarına xidmət etməməlidir. Biz hesab edirik ki, qlobal təhlükəsizliyi ancaq ədalət, qanunçuluq və sabitlik təmin edə bilər. Yalnız beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə dəqiq riayət edərək separatçıların, ekstremistlərin və terrorçuların cinayətlərinin qarşısını almaq, ölkələrin və xalqların hüquq bərabərliyi əsasında dinc yanaşı yaşamaq üçün müasir dünya nizamını qurmaq, öz tamahkar maraqlarını güdən qlobal mərkəzlərin qüvvələrinin özbaşınalığına son qoymaq olar.

Konfrans iştirakçıları BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinə ciddi riayət etməyə çağırır. Qafqazda sabitlik üçün Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində erməni qoşunlarının qeyd-şərtsiz çıxarılmasını nəzərdə tutan dörd qətnaməyə əməl olunmasının xüsusi əhəmiyyəti var.

İndiki gərgin vəziyyətdə nəinki siyasətçilər, həm də elm və mədəniyyət xadimləri ölkələr və xalqlar arasında yaradıcı dialoqu inkişaf etdirmək, millətlərarası və dinlərarası münaqişə və ədavətə son qoymaq, terrorun qarşısını almaq üçün və silahlı münaqişələrin həlli məqsədilə əlindən gələni etməlidirlər. Şübhəsiz, prioritet kimi xalqların tarixi hüquqlarına, onların milli və dini hissələrinə və məsələlərinə, ənənəvi dəyərlərinə və əxlaqi ideallarına hörmət edilməlidir. Bu kontekstdə Azərbaycanın çoxəsrlik ənənələr və xalqın mədəni-mənəvi dəyərlərinə əsaslanan tolerantlıq və multikulturalizm siyasətinin nümunəsini özündə kəsb edən dəyərli tarixi təcrübəsini qeyd etmək lazımdır. Azərbaycan xalqı tarixən etnik və dini dözümlüylü ilə seçilmişdir. Azərbaycan Respublikasının ərazisinin 20 faizinin işğal edilməsinə və azərbaycanlı əhaliyə qarşı terrora baxmayaraq, Azərbaycan bu dəyərlərə sadıq qalır.

Ümid edirik ki, bizim çağırışlarımız dünya birliyinin və elmi ictimaiyyətin diqqətindən kənar qalmayacaqdır.